42

60

34

56

VERTREKPUNT REALITEIT

Andrei Nisu | 2000
A Lie in | 2024

Tien jaar geleden opende Museum More, het museum voor realistische kunst, in Gorssel. Realistische kunst werd jarenlang gezien als een beetje conservatief, maar de waardering ervan is weer springlevend. De tentoonstelling 'Reality check' brengt werken samen van ruim vijftig kunstenaars die de afgelopen tien jaar in Nederland een nieuwe benadering hebben laten zien van het realisme. Een gesprek met drie deelnemers.

DOOR KEES KEIJER

Zaaloverzicht 'Reality check' (foto: Eva Broekema)

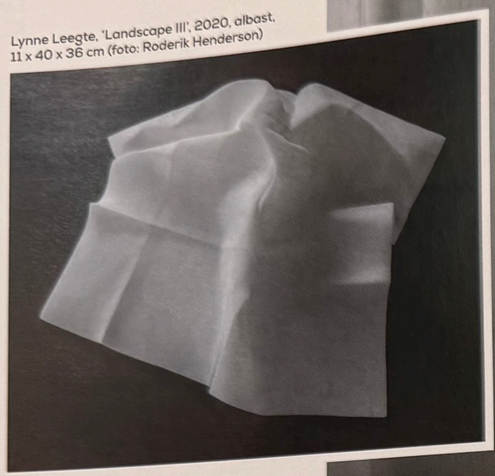

Lynne Leegte, 'Landscape III', 2020, albast, 11 x 40 x 36 cm (foto: Roderik Henderson)

FOTO: JEROEN DIETZ

Lynne Leegte

Lynne Leegte, 'Asparagus after Coorte', 2021, albast, 10 x 29 x 13 cm, privécollectie (niet in de tentoonstelling)

PERFECTIONIST

Lynne Leegte (1965) presenteert in Museum More een aantal vitrines met acht zakdoeken, gemaakt van de zachte steensoort albast. Alle vouwen en kreukjes zijn levensecht weergegeven, zelfs het licht speelt door het halfdoorschijnende materiaal. "Het is alsof je net hebt gegeten met een groep mensen. De sculpturen zijn achtergebleven, als herinnering aan een mooi samenzijn", vertelt Leegte in haar atelier.

Tegelijk gaat het werk over de schaal van dingen. De vormen van de zakdoeken doen denken aan bergformaties gezien vanuit een vliegtuig, aan een landschap van kreukels. In haar atelier laat Leegte een katoenen zakdoek zien die met stijfsel is doordrenkt en daarna is uitgehard. "Ik vind het zo intrigerend dat gebruikte zakdoeken eigenlijk lijken op maquettes van landschappen. De maat en de schaal ervan heeft me altijd erg gefascineerd. Dat komt door mijn vader, die landmeter was." Vandaar ook de landkaart van Mount Everest die aan de muur hangt.

De zorgvuldig gemaakte, albasten beelden van Leegte roepen vaak een herinnering of een gevoel van nostalgie op. Boeken, kledingstukken, schelpen, brieven of een waaier – het zijn vaak objecten die een persoonlijke betekenis voor de kunstenaar hebben. Zo maakte ze een opgevouwen vestje van haar Schotse grootmoeder heel precies na in albast. "Er zit een label in. Dat is onleesbaar, maar toch is het daardoor iets heel persoonlijks, ook omdat je ziet dat het vestje gedragen is. Als toeschouwer kun je er affiniteit mee hebben, iemand heeft misschien zelf zo'n vestje of herkent het van zijn eigen grootmoeder."

Toen Lynne Leegte werd opgeleid, waren abstracte en conceptuele beeldhouwkunst de norm op academies. "Het was echt een verkeerde tijd voor mij. Ik herinner me een recensie in het *Nieuwsblad van het Noorden* waarin stond: 'kunst moet niet mooi zijn'. Het moest ook nergens op lijken; een docent adviseerde om langs het grofvuil te gaan om wat dingen bij elkaar te zoeken." Die kant wilde ze niet op. "Ik heb de realiteit altijd als een vertrekpunt nodig en van daaruit kan ik verder zien. En natuurlijk verander ik van alles. In veel gevallen haal ik de kleur weg." Abstracte kunst was voor Leegte nooit een optie. "Misschien ook door de ambachtelijkheid waar ik erg van houd en die bij mijn werk hoort. Ik ben een enorme perfectionist en ik ben ervan overtuigd dat het daardoor werkt. Die perfectie zorgt voor vervreemding, waardoor je twee keer moet kijken."

Mede door die perfectie is de Nederlandse zeventiende-eeuwse kunst een bron van inspiratie voor Leegte. Een aantal werken verwijst daar ook expliciet naar. Zo maakte ze in albast een brief na uit een schilderij van Johannes Vermeer (1632-75) en het beroemde bosje asperges van Adriaen Coorte (1665-1707).

"Je zou kunnen denken dat ik een op een iets na zit te maken. Wat heeft dat voor zin? Ik doe dat echter bewust, want daardoor heb je er als toeschouwer affiniteit mee. De schaal van de servetten in Gorssel herken je meteen. Daarna ontdek je de vervreeming, omdat het versteende servetten zijn. Zo ontstaan tijdloosheid, herinnering of een suggestie van herinnering. Maar vooral het moment dat de tijd er even niet is, zelfs bevriest."

FOTO: RENATA GRIJPSTRA

Eline Brontsema

Eline Brontsema, 'Naaidoos', 2022, houtsnede, 33,7 x 40,3 cm, collectie kunstenaar

AMBACHTELIJK

Eline Brontsema (1988), die met twee houtsneden is vertegenwoordigd op de tentoonstelling in Gorssel, voelt zich wel verwant met een nieuwe generatie realistisch werkende kunstenaars. Brontsema is opgeleid aan de Klassieke Academie voor beeldende kunst in haar woonplaats Groningen. Deze academie werd in 2005 opgericht, omdat bijna nergens in Nederland meer opleidingen waren waar realistisch schilderen gedoceerd werd. Inmiddels is ze er zelf docent. "Ik voel me een realist, want ik kijk vooral naar de wereld om me heen", vertelt ze. "Veel kunstenaars zouden dit misschien niet zeggen, maar ik zie gewoon veel schoonheid. En ik hoef daar niet heel ver voor te reizen. Het kan ook gaan om schoonheid in dingen die de meeste mensen lelijk of alledaags vinden."

Brontsema wil visuele ervaringen vastleggen, maar ze vindt de werkelijkheid op zich niet genoeg voor een kunstwerk. Het is een aanleiding om meer abstracte beeldmiddelen te laten zien. In eerste instantie vallen misschien vooral de onderwerpen van haar houtsneden op, al zijn deze niet eens zo spectaculair. "Maar ik vind ze beeldend wel interessant. Dus ik rangschik de elementen tot een soort abstracte compositie en dan wordt het onderwerp ondergeschikt aan beeldende elementen als ritme, kleur, tonaliteit, contrast en de vlakverdeling. Uiteindelijk zijn die doorslaggevend."

Een doosje met naaigerei kun je dus zien als een doosje met naaigerei, maar ook als een abstracte compositie met een horizontale en verticale vlakverdeling, bijna als een schilderij van Mondriaan. "Dat is altijd waarnaar ik op zoek ben: het ritme van vormen, kleuren en het spel van licht en schaduw. Als ik abstract zou werken, kan ik me voorstellen dat ik diezelfde criteria zou hebben."

De andere houtsnede in de tentoonstelling verbeeldt een uitzicht vanuit een woning op een buurt met bakstenen huizen onder een grijze hemel. Het uitzicht contrasteert sterk met de exotische plantenweelde binnen. Het kan opgevat worden als een treurig beeld en dat is iets wat Brontsema wel aanspreekt. "Een bepaalde treurigheid in de werkelijkheid, daar kan ik op mijn manier weer vrolijk van worden. Als ik in de regen langs een bushokje naar mijn atelier fiets, kan ik veel genoegen halen uit zo'n treurig beeld."

Brontsema werkt niet alleen realistisch, maar ook ambachtelijk. Ze heeft zich de afgelopen jaren gespecialiseerd in de techniek van de houtsnede en maakt daarbij gebruik van een speciale reductietechniek. Het is gebruikelijk om voor elke kleur een apart houtblok te gebruiken, maar Brontsema vervaardigt een prent uit één en dezelfde plank, waaruit ze steeds meer delen wegsnijdt. Het is een techniek die veel planning en ervaring vereist, maar ook prachtige resultaten oplevert.

Het naaimandje is overigens niet bedoeld als een ode aan ambachtelijkheid en handwerk. "Ik vond het abstract gezien interessant. Hoe die kartonnetjes gerangschikt zijn, dat die drie vakken allemaal anders zijn verdeeld en ingevuld. Eigenlijk heeft het niets met naaien te maken."

Eline Brontsema, 'Landschapspijn: binnentuin vs. "concrete jungle"', 2020, houtsnede, 33,8 x 34,5 cm, collectie kunstenaar

Kaili Smith

JEUGDCULTUUR

"Dit zijn Dian en zijn oma Bertje", vertelt **Kaili Smith** (1995). "Dian is een vriend van mij en het is interessant dat hij een heel vergelijkbaar leven heeft als het mijne. Hij is geboren in Nederland, verhuisde op jonge leeftijd naar Australië en kwam terug om hier te studeren. Ik ontmoette hem toevallig op straat in Amsterdam en we raakten vrij snel bevriend."

Het schilderij dat Smith in Gorssel laat zien, is onderdeel van zijn serie *An ode to Noord and family*. Smith werd geboren in Amsterdam en verhuisde op zevenjarige leeftijd naar Melbourne. Veel familieleden en vrienden wonen in Amsterdam-Noord, vandaar de ode. "Dian deed me ook aan mezelf denken. Bertje draagt Dians trainingspak en haar eigen sjaal, toevallig in een bijpassende kleur."

Smith houdt zich in zijn werk nadrukkelijk bezig met maatschappelijke thema's als vluchtelingenproblematiek, menselijke relaties en jeugdcultuur. De mensen die hij portretteert staan vaak dicht bij hem. Smith woont in Amsterdam, waar hij 'resident' is aan de Rijksakademie van beeldende kunsten. "Een term die ik onlangs heb bedacht om mijn werk te beschrijven, is 'globalized inner city-izm', want veel speelt zich af in steden waar globalisering heeft plaatsgevonden. De manier waarop mensen zich op een vergelijkbare manier vermengen, dat is een van mijn focuspunten."

Voor dit schilderij maakte hij voorbereidende foto's. Het realisme spat van zijn werk, maar toch ziet Smith zich niet als een hardcore realist. "Ik denk dat mijn werken altijd iets verbeelden, maar ik zie een realist als iemand die dingen gewoon neemt zoals ze zijn. Ik denk niet dat dat echt de taak is van een kunstenaar. Ik denk dat een schilderij – dit geldt misschien niet voor films of boeken – altijd op de een of andere manier idealistisch is, of het nu negatief of positief is."

Smith ziet recent een lichte verschuiving in zijn werk, ook in zijn benadering van het realisme. "Ik was geobsedeerd door het verbeelden van de realiteit die ik zag en daarom wilde ik realistisch werken. Maar misschien was ik niet zozeer gefascineerd door het afbeelden van de realiteit, als door het afbeelden van mensen. Mensen om wie ik gaf, wilde ik zo exact mogelijk in hun omgeving schilderen. Dat was de taak die ik mezelf gesteld had. Het gaat altijd om de mensen."

Kaili Smith, 'Your average night of overdoses stabbings first kisses and baby angels', olieverf op doek, 200 x 285 cm (niet in de tentoonstelling)

In andere werken laat Smith doodleuk putti (mollige baby-engelen) rondvliegen op zijn metersgrote doeken. En dat terwijl Gustave Courbet (1819-77), misschien wel de belangrijkste realist in de kunstgeschiedenis, zei dat hij nooit engelen kon tekenen, omdat hij ze nog nooit gezien had. De putti van Smith lijken op vloeken in de realistische kerk, maar hij gaat nog iets verder: ze zijn met kunstmatige intelligentie gemaakt. "Het viel me op dat engelen en putti in oude schilderijen vaak niet superrealistisch werden afgebeeld in vergelijking met de andere figuren op het doek. Dat komt omdat ze nooit hebben bestaan. Ik vond het wel grappig dat we nu met AI de mogelijkheid hebben om iets te creëren dat nooit echt heeft bestaan. En om deze dingen juist op een hyperrealistische manier te schilderen."

Kees Keijer is kunsthistoricus en -criticus

'Reality check', 16 februari t/m 9 juni, Museum More, Hoofdstraat 28, Gorssel; di t/m zo 10-17; MK VL geldig; catalogus (Waanders) € 26,95; museummore.nl Op 1 juni 2025 bestaat het museum precies tien jaar en viert het dit jubileum met gratis toegang.

Kaili Smith, 'Boodschappen met oma', 2023, olieverf op doek, 170 x 130 cm (foto: Peter Cox)